

C1 U NASTAVI HRVATSKOGA KAO DRUGOG I STRANOG JEZIKA

Ana Čavar
Filozofski fakultet
Zagreb

Dinka Pasini
Filozofski fakultet
Zagreb

SAŽETAK: Cilj ovoga članka je opisati okvir za nastavu hrvatskoga kao drugog i stranog u odnosu na C1 prema *Zajedničkom europskom okviru* (CEF-u). C1 je napredni stupanj jezične kompetencije namijenjen iskusnom korisniku. Okvir bi trebao poslužiti za izradu hrvatske jezične putovnice.

Ključne riječi: C1, CEF hrvatski kao drugi i strani jezik.

UVOD

S obzirom na aktualnu situaciju u Europi i politiku Vijeća Europe prema službenim jezicima u Europskoj Uniji kao i zbog razvoja lingvističkih istraživanja u smjeru pragmalingvistike i pragmadidaktike (usp. Pintarić, 2002: 70) javila se potreba ujednačavanja nastavnih programa stranih jezika pa tako i hrvatskoga u sklopu priprema za pridruživanje Hrvatske zajednici europskih zemalja. Budući da je riječ o tzv. *malom jeziku* sa specifičnim položajem unutar jezične zajednice u Uniji (vidi Brozović, 2002: 124), vrlo je važno da se izrade kvalitetni i detaljni opisi referentnih stupnjeva hrvatskoga jezika.

U ovom će se članku opisivati stupanj C1 prema *Zajedničkom europskom referentnom okviru za jezike* (CEF, 2005.), nacrtu za jezike, koji bi trebao omogućiti mobilnost unutar Europe, unaprijediti i osigurati po-

stojanost između obrazovnih sustava te time podržati *višejezičnost* i *više-kulturalnost*¹ (Vrhovac, 1997: 25).

Radi se o tzv. *naprednom stupnju* o kojem se dosad razmjerno malo govorilo jer se broj korisnika kojima je namijenjen tek u posljednjih deset godina znatno povećao zbog promijenjenih sociolingvističkih okolnosti. Pritom se, među ostalim, misli na preustroj sveučilišnih studija ulaskom Republike Hrvatske u europski sveučilišni sustav i primjenu *bolonjskoga procesa*. Naime, stupanj C1 namijenjen je ponajprije studentima kroatistike/slavistike na stranim sveučilištima i u našoj zemlji u koju dolaze kao tzv. *bolonjci* na usavršavanje hrvatskoga jezika (hrvatski kao strani jezik).

Treba, međutim, napomenuti da su korisnici spomenutoga stupnja i potomci hrvatskih iseljenika u dopunskim školama u inozemstvu i u našoj zemlji u koju dolaze uz državnu potporu nadležnoga ministarstva (hrvatski kao drugi jezik).

Općenito, u odnosu na ostale stupnjeve CEF-a, C1 ima relativno mali broj korisnika jer je teško doseći tako visok stupanj jezične kompetencije (uz napomenu da tek predstoji opis i izrada referentnoga stupnja C2, tzv. *vrснога stupnja*), među ostalim, i zato što kod nas još ne postoji svijest o potrebi cjeloživotnoga jezičnog obrazovanja. Ta je činjenica razvidna i na primjeru programa poučavanja hrvatskoga kao drugog i stranog jezika na Croaticumu, na koji dolazi, koliko nam je poznato, najviše korisnika hrvatskoga kao drugog i stranog jezika. Naime, u našem programu stupanj C1 najviši stupanj pa se kao takav nalazi na kraju samoga nastavnog procesa (vidi www.croaticum.ffzg.hr). Nastavno iskustvo pokazuje da polaznici programa Croaticuma (s 225 nastavnih sati po semestru) relativno brzo i bez većih poteškoća ovladavaju temeljnim stupnjem jezične kompetencije (tzv. *temeljni korisnik*) dok im je za ovladavanje srednjim stupnjem potrebno znatno više vremena i truda (tzv. *samostalni korisnik*). Iskusni su korisnici razmjerno rijetki zato što većina njih nikad ne uspije prijeći s B2 na C1 (stupanj tzv. *iskusnog korisnika*) jer im je stečena jezična kompetencija uglavnom dostatna za snalaženje u praktičnim situacijama. Naime, studenti najvišega stupnja u praksi se suočavaju sa situacijama koje su bliske izvornim govornicima hrvatskoga jezika radeći isključivo na izvornim, neprilagođenim, a često i vrlo složenim tekstovima koji su upućeni solidno obrazovanom primatelju.

¹ Određenje termina *višejezičnost* i *multikulturalnost* nalazi se na str. 33, bilješka br. 5.

Za razliku od nižih stupnjeva na kojima korisnik ovladava ponajprije jezičnim strukturama, na ovom je stupnju on u stanju povezati i sintetizirati gramatičke i ostale sadržaje od sociolingvističkih i psiholingvističkih pa sve do onih kulturoloških.

Iako bi kulturološki čimbenik trebao biti, a on to i jest, integralni dio poučavanja jezika na svim razinama (usp. Požgaj Hadži i Pirih Svetina, 2002: 145), tek na ovom stupnju korisnik s visokim stupnjem razumijevanja može, ako to želi, steći konkretnije znanje o hrvatskoj kulturi i eventualno stvoriti potpuniju sliku o njoj.

Dakle, u skladu s navedenim, da bi se europski standardi poučavanja jezika mogli primijeniti na nastavu hrvatskoga kao drugog i stranog jezika, prijeko je potrebno provoditi istraživanja, izmjenjivati nastavna iskustva te raditi na opisu referentnih stupnjeva.

OPIS NAPREDNOGA STUPNJA C1

U ovom će dijelu članka biti govora o općem opisu stupnja C1 uz pomoć deskriptora CEF-a čija će se primjena u nastavku prikazati i tablicom.

Zahvaljujući zamahu pragmalingvističkih istraživanja, gramatički pristup u poučavanju jezika zamijenjen je komunikacijskim koji sintetičkim pristupom u nastavi potiče i razvija korisnikove komunikacijske mogućnosti kako bi se maksimalno osvijestilo ono što se u literaturi naziva tzv. *totalnom komunikacijom* (Pintarić, 2002: 44).

Polazeći od ove temeljne postavke, na tome stupnju prosječni korisnik raspolaže dovoljno širokim i bogatim lingvističkim instrumentarijem tako da je u stanju komunicirati tečno, gotovo bez napora, čak i u uvjetima šumova i interferencija. U nastavi se težište stavlja na govor što je ujedno u skladu s povećanim interesom za proučavanje govornoga jezika u pragmadidaktici i sa suvremenom metodikom poučavanja stranih jezika (usp. Pehar, 1999: 572).

Bogat leksik korisnicima omogućuje izraziti nijanse u značenju eliminirajući dvoznačnosti i moguće konfuzije pri čemu se koriste primjerenim stilskim registrom u svim situacijama (obiteljskoj, neutralnoj, formalnoj).

Snalaze se u apstraktnim i nepoznatim temama te razumiju implicitna značenja i konotacije, frazeme, poslovice, idiomatske izraze i kolokvijalna značenja. Može se javiti samo mala nesigurnost u utvrđivanju pojedinosti, osobito ako se radi o nepoznatim temama.

Jezikom se gotovo u potpunosti uspijevaju emocionalno izraziti, koriste se humorom pa i aluzijama.

Što se gramatike tiče, tvrdi Kalogjera, „nema dvojbe da gramatička pravila valja povezati s jezičnim funkcijama u komunikaciji i to ne samo one „prvotne funkcije” gdje se, na primjer, perfekt odnosi na prošlo vrijeme, a imperfektivni aspekt na trajnost radnje i sl. Potrebno je i ono što ide pod pojmom *ilokucijske snage* struktura gdje – po obliku – perfekt ima službu zapovijedi s obzirom na sadašnjost ili budućnost (Da se nisi maknuo!) ili gdje aspekt imperativa nema veze s trajanjem radnje već označuje manji ili veći stupanj uljudnosti (*Izađi!* prema *Izlazi!*)” (Kalogjera, 1992-1993: 202).

Prikladna jezična intonacija i naglasni sustav (standardni i substandardni) na naprednome stupnju uvijekavaju se slušanjem auditivnih i audiovizualnih snimki elektroničkih medija i posebno snimljenih dijaloga u nestudijskim uvjetima s maskiranim dijelovima te drugih govornih materijala. Sve to u današnje vrijeme omogućuje razvoj novih tehnologija pa treba voditi računa o tome da se one uključe u sve obrazovne programe učenja jezika, iskoristiti mogućnosti koje pružaju, multimedijски opremiti obrazovne ustanove i nastavnicima omogućiti korištenje tih materijala (Vrhovac, 1998: 32).

Korisnici stupnja C1 mogu, stekavši u nastavi ne samo komunikacijske i jezične, nego i sociolingvističke kompetencije, sudjelovati i preuzeti inicijativu u interakcijama u društvu ili unutar akademske, profesionalne zajednice u koju se integriraju.

Isto tako, korisnik može interpretirati tekstove, pronaći žanrovska obilježja i dešifrirati kulturološke kodove kroz uspostavu i traženje kulturnih veza čime se stječe međukulturološka kompetencija. Aktivnim sudjelovanjem u kulturnim događajima ili izlaganjem kulturološkim sadržajima kod korisnika se pokreće složen mehanizam kojim u suodnos dolaze vlastita iskustva i znanja i osobitosti, u ovom slučaju, hrvatskoga kulturnog prostora.

Ukratko, tečan govor, bogat leksik, iznijansirano korištenje jezikom u govoru i pismu, plodna interakcija, međukulturološka kompetencija, sve su to temeljna obilježja referentnoga stupnja C1.

C1		
	USMENO	PISMENO
IZRAŽAVANJE	Može iznijeti svoje mišljenje i ideje te podnijeti precizan i dobro strukturiran izvještaj o kompleksnim temama u radnom i profesionalnom području. Pritom se koristi svrsishodnim i preciznim opisima, parafrazama i sažimanjem te donosi zaključke. U stanju je održati dulju prezentaciju.	U stanju je izraziti se u jasnim i dobro strukturiranim rečenicama kao i u opsežnijim pisanim formama. U tekstovima opširno iznosi i argumentira svoja stajališta. Spособan je napisati složen esej.
	SLUŠANJE	ČITANJE
RAZUMIJEVANJE	Može razumjeti opsežne diskurse, pa i one nekoherentno strukturirane u kojima je povezanost među dijelovima samo implicitna. Prati duže slušne forme, debate, konferencije i prezentacije o apstraktnim temama. Bez problema prati televizijski i radijski program te filmove i kazališne predstave.	Može razumjeti dugačke i kompleksnije pisane forme bez obzira na funkcionalne stilove pa i one književne i znanstvene. Među ostalim, snalazi se i u znanstvenim člancima iz različitih područja.
INTERAKCIJA	Korisnik je u stanju izraziti se spontano i tečno ne tražeći prikladne izraze. Svojom komunikacijskom jezičnom kompetencijom može ostvariti društvene i profesionalne ciljeve, npr. realizirati bankovne transakcije, riješiti kvarove uz pomoć govornih (telefonskih i sl.) uputa. Precizno formulira svoje mišljenje i povezuje ga s mišljenjem sugovornika. Aktivno sudjeluje u diskusijama o najrazličitijim temama.	
JEZIČNO GRADIVO	<ul style="list-style-type: none"> leksikologija (frazemi, sintagme, kolokacije, kolokvijalizmi, anglizmi, dijalektizmi, vulgarizmi, sinonimi, antonimi, homonimi itd.) tvorba riječi (utjecaj prefikasa na nijanse u značenju i sl.) stilistika (osobitosti funkcionalnih stilova, česte stilske figure, humor, ironija itd.) gramatika (sročnost, red riječi u rečenici, glagoli u kontekstu, konektori, tipovi rečenica itd.) 	

NAŠA ISKUSTVA

Posebnu pozornost u našem programu na Croaticumu posvećujemo upravo stupnju C1 zato što on omogućuje određenoj populaciji da se bavi hrvatskim jezikom, književnošću i kulturom ne samo za potrebe praktične uporabe nego i stručno, te na taj način, među ostalim, promiče hrvatski jezik i osiguravajući njegovo mjesto u zajednici europskih jezika.

Polaznici toga stupnja mogu razumjeti gotovo sve tipove tekstova, a što se tema tiče, osobito su se poticajnama u nastavi pokazale one globalnog i univerzalnog karaktera. Iskustvo nadalje pokazuje da korisnici C1 vole čitati tekstove suvremenih hrvatskih autora koji se referiraju na društvenu stvarnost. Tu su na prvome mjestu dramski tekstovi za koje pokazuju najveći interes, zatim slijede kraći prozni tekstovi, a nakon toga poezija za koju imaju najmanje afiniteta. Razumiju i gotovo sve tipove slušnih i audiovizualnih tekstova (npr. radijske i televizijske vijesti, emisije znanstvenopopularnog karaktera, zabavne emisije, kvizove i filmove). Poseban interes pokazuju i za filmove koji se referiraju na društvenu stvarnost i političke teme, poglavito one vezane za suvremenu povijest (20. i 21. stoljeće).

Izražavaju se gotovo potpuno tečno i pokazuju zanimanje za suvremeno stanje u jeziku, osobito za razgovorni jezik (frazemi, kolokvijalizmi, anglizmi, vulgarizmi i sl.), ali i za raznolikost hrvatskih narječja. Mogu se u govoru i pismeno izraziti o velikom broju apstraktnih i složenih tema te o njima donositi zaključke, iznositi mišljenje i kritički stav. Što se tiče interakcije, aktivno sudjeluju u diskusijama, polemikama i prezentacijama. Njihovu uključivanju u takav tip nastave pridonosi i nizak stupanj ineterferencije afektivnih faktora jer se, s obzirom na visok stupanj jezične kompetencije, strah od komunikacije na stranom jeziku gotovo potpuno izgubio (Mihaljević Djigunović, 2002: 15).

Budući da se nastava odvija u heterogenim skupinama, polaznici razmjenjuju iskustva čija je različitost uvjetovana pripadnošću različitim kulturološkim sustavima. Rezultat takvih kulturoloških doticaja mogu biti svakojake situacije, pa i one delikatne, ponekad i konfliktne. Tu je vrlo važna uloga nastavnika koji mora preuzeti ulogu moderatora, i s jedne strane poticati slobodno izražavanje, a s druge strane neutralizirati kon-

flikt koji je najčešće posljedica nedovoljnog znanja o tuđim kulturama, ukorijenjenih stereotipa², predrasuda³ i sl.

To je dokaz da visok stupanj jezične kompetencije u praktičnoj uporabi, pa time i razumijevanja, ne podrazumijeva nužno i visok stupanj kulturalne kompetencije ili općenito tolerancije među polaznicima u heterogenim skupinama. Pretpostavka da su naše predrasude posljedica nedovoljnog poznavanja drugih naroda ili njihovih kultura, ili, drugim riječima, 'što više znaš o drugima (koji su u našem slučaju izvorni govornici), to manje predrasuda o njima imaš', vrlo je dvojbeno (usp. Widdowson, 1988: 22). Naprotiv, iskustvo poučavanja hrvatskoga jezika pokazuje da su naši korisnici puni ne samo predrasuda o nama nego i stereotipa koji su o Hrvatima vrlo često negativni (nitko ne radi: svi su u kafiću). Naravno, ima i onih pozitivnijih: Hrvati su dobri i uspješni sportaši... i sl.

Treba istaknuti koliko je ovdje važna uloga nastavnika koji bi morao biti svjestan i računati na nedostatnu, a često i tendencioznu informiranost korisnika zahvaljujući medijima, propagandi, ideologiji te pripadnosti različitim kulturološkim sustavima. Nastavnikova osviještenost o tome osnovni je preduvjet da se potencijalno negativna situacija u razredu iskoristi ne samo se za stjecanje *višejezične kompetencije* nego i one *višekulturalne*⁴ što je u skladu sa smjernicama CEF-a koji potiče *multikulturalnost*, a neutralizira *etnocentrizam*.

TEKSTOVI

Budući da postojeći udžbenici i priručnici (usp. Cvikić, 2005: 220) ne zadovoljavaju potrebe nastavnika i korisnika na stupnju C1, uloga nastavnika nije ograničena samo na organizaciju programa i izvođenje nastavnoga procesa, nego i na prikupljanje i oblikovanje materijala na kojima će se nastava izvoditi. Općenito, pri odabiru tekstova trebalo bi uzeti u obzir da ne budu predugački, tendenciozni, prezamršene strukture, politički nekorektni i suviše zasićeni nepoznatim riječima. S druge bi pak

² Ustaljen sklop pojednostavljenih i pretjerano uopćenih psihičkih osobina koje se pridaju cijeloj skupini ljudi. Stereotip je relativno trajna kognitivna shema o zajedničkim, češće negativnim nego pozitivnim značajkama cijele grupe, nacije, rase. (*Psihologijski rječnik*, 2005: 468)

³ Doslovno, u širem smislu, unaprijed stvoren pozitivan ili negativan sud, uvjerenje o nekome ili nečemu koje je neutemeljeno i neopravdano, neovisno je o osobnom iskustvu i uglavnom pogrešno. (*Psihologijski rječnik*, 2005: 363)

⁴ „Višejezična i višekulturalna kompetencija označava sposobnost uporebe jezika radi komunikacije i sudjelovanja u višekulturalnoj interakciji, u kojoj osoba kao zastupnik društva ima različitu razinu kompetencije na nekoliko jezika i poznaje više kultura” (CEF, 2005: 170).

strane trebali biti motivirajući, koherentni, jasno organiziranog diskursa, zanimljivi, suvremeni, aktualni i sl.

Odabir odgovarajućih tekstova u nastavi otvara niz mogućnosti od njihova korištenja kao tekstualnih predložaka za poticanje općih komunikacijskih kompetencija kao što su razumijevanje, interakcija, produkcija, do razvijanja posebnih komunikacijskih jezičnih kompetencija od lingvističke dimenzije jezika (jezično gradivo: pravilna uporaba glagolskoga vida i glagola u kontekstu), preko sociolingvističke do pragmatične kompetencije (proizvodnja jezičnih funkcija, govorni činovi) (CEF, 2005: 13). Težište bi u svakom slučaju trebalo biti na uporabnom jeziku različitih registara ne zanemarujući pritom osobitosti hrvatskih narječja.

Teme bi trebale biti bliske korisnicima, poticajne za raspravu i istraživanje, moraju pokrivati različita područja, a mogu biti i provokativne kako bi se njima barem pokušalo srušiti tabue i neutralizirati predrasude i stereotipe te poticati multikulturalnost.

Na stupnju C1 korisnik bi trebao doći u doticaj s lingvometodičkim predlošcima koji obuhvaćaju sljedeće tipove tekstova: književne, znanstvenopopularne, novinske, različite dokumente (književnopovijesne, suvremene i sl.) pa i s onima pisanim znanstvenim diskursom, pogotovo kada je riječ o korisnicima C1 koji su studenti kroatistike/slavistike (Požgaj Hadži, 1998: 516). Vrlo je važno istodobno ne zanemariti pragmatičnu dimenziju samog nastavnog procesa i polaznike kontinuirano izlagati tekstovima koji u razredu simuliraju potencijalne praktične situacije (npr. bankovne transakcije kao što su kupnja dionica i sl.).

Za razliku od pisanih tekstova, pri odabiru govornih tekstova, treba uzeti u obzir sljedeće čimbenike: trajanje, moguće interferencije i šumove u komunikacijskom kanalu, broj govornika i razlikovanje njihovih glasova, fonetsku redukciju, brzinu govora i sl. (CEF, 2005: 167). Što se govornih tekstova tiče, za razliku od pisanih, za izvođenje nastave na C1 stupnju nastavnik mora isključivo sam pripremiti takve materijale.

Drugim riječima, upravo je odabir odgovarajućih kako pisanih, tako i govornih (slušnih) tekstova često od odlučujuće važnosti za kvalitetu same nastave na naprednome stupnju C1, pa je time i sama uloga nastavnika vrlo zahtjevna.

ZAKLJUČAK

U poučavanju hrvatskoga kao drugog i stranog jezika na stupnju C1 treba kontinuirano imati u vidu da su korisnik i njegove potrebe u prvome planu. CEF može poslužiti samo kao nacrt za izradu nastavnih programa, planova i silabusa koje zatim treba prilagoditi hrvatskome jeziku i osobitostima hrvatskoga kulturnog prostora. Važno je stoga u dogledno vrijeme provesti daljnja pragmatidaktička i metodička istraživanja te izraditi poseban program jezika i poseban program kulture za C1 te pronaći načine njihova usklađivanja u nastavi. Naime, u svakom bi slučaju trebalo izbjeći potencijalnu opasnost da korisnik, zbog zahtjevnosti nastavnih ciljeva na naprednome stupnju C1, ne stekne dovoljnu jezičnu ili pak kulturološku kompetenciju fokusiranjem nastavnika na jednu od njih, bilo zbog nedostatka podrobno razrađenoga nastavnog plana, bilo zbog manjkave literature.

Osim toga, kako bi se zadovoljile raznovrsne potrebe korisnika, u ustanovama u kojima se poučava hrvatski kao drugi i strani jezik, treba razmišljati o uvođenju različitih modula i o grananju stupnja C1 te predvidjeti tečajeve za pojedine skupine korisnika (za studente, potomke hrvatskih iseljenika, pravnike, menadžere, inženjere i sl.).

Da bi se zadovoljile tako šarolike potrebe korisnika, prijeko je potrebno razmišljati i o dodatnom osposobljavanju i usavršavanju nastavnika sudjelovanjem na seminarima, radionicama, uključivanjem u znanstvene projekte, istraživačke programe i sl. Uloga nastavnika na stupnju C1, kao i na ostalim stupnjevima, vrlo je važna. Nastavnik bi, uz ostale nastavničke vještine, pri poučavanju osobito u heterogenim skupinama, trebao osvijestiti važnost poznavanja sociokulturnih podataka, interkulturalnih shvaćanja i vještina te važnost estetske dimenzije književnog djela. Drugim riječima, osnovne nastavničke kompetencije nastavnika koji poučava hrvatski kao drugi i strani jezik trebale bi se sastojati od jezične, obrazovne, psihološke i međukulturološke kompetencije pri čemu bi posljednja trebala pridonijeti izbjegavanju predrasuda, netolerancije i ksenofobije (Vrhovac, 1998: 26).

Pritom je osobito važno istaknuti nastavnikovu sposobnost da individualizira nastavu unutar heterogenih skupina polaznika različitih sposobnosti, interesa, obrazovanja i pripadnosti različitim kulturološkim sustavima (usp. CEF, 2005: 147).

Kako bi se osigurala kvaliteta i viši standard poučavanja te omogućilo da hrvatski kao drugi i strani uđe u europski sveučilišni sustav po-

stupnim usklađivanjem nastavnih programa, planova i silabusa sa Zajedničkim europskim referentnim okvirom za jezike, prijeko je potrebno nastaviti opisivati referentne stupnjeve, u našem konkretnom slučaju C1 i raditi na udžbenicima i priručnicima te metodici hrvatskoga kao drugog i stranog jezika, izoštravajući i dalje pogled na *hrvatski izvana*⁵ (Kalogjera, 1992).

LITERATURA

- Brozović, D. (2002), *Europske integracije i hrvatski jezik*, *Jezik*, god. 49., br. 4, 121-125.
- Cvikić, L. (2005), *Pregled priručnika hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika*, u: *Hrvatski kao drugi i strani* (prir. Zrinka Jelaska), Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
- Kalogjera, D. (1992), *Jezik iznutra i izvana*, *Strani jezik u dodiru s materinskim jezikom*, HAZU, Zagreb, 63-66.
- Kalogjera, D. (1992-93), *Materinski jezik kao strani*, *Filologija*, 20-21, HAZU, Zagreb, 199-208.
- Mihaljević Djigunović, J. (2002), *Strah od stranoga jezika*, Naklada Ljevak, Zagreb.
- Pehar, M. (1999), *Pragmalingvistika u teoriji i praksi*, u: *Zbornik (HDPL)*, Rijeka, 569-577.
- *Plan curricular del Instituto Cervantes* (2006), Instituto Cervantes, Madrid.
- Pintarić, N. (2002), *Pragmemi u komunikaciji*, FF press, Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str. 70.
- Požgaj Hadži, V. i Pirih Svetina, N. (2002), *Kultura i civilizacija u nastavi/učenju jezika*, *Strani jezici*, god. 32, br.3/4, 145-154.
- Požgaj Hadži, V. (1998), *Razumijevanje znanstvenoga diskursa u studenata slovenistike*, *Filologija*, 30-31, 509-518.
- *Program Croaticuma* (2005): www.croaticum.ffzg.hr
- *Psihologijski rječnik* (2005), (ured. Boris Petz), Naklada Slap, Zagreb.
- Vrhovac, I. (1998), *Učenje jezika za novu Europu*, *Strani jezici*, god. XXVII, br. 1, 25-35.

⁵ „Dok izvorni govornik doživljava svoj jezik nekako iznutra, kao dio sebe, stranac ga vidi izvana, kao neki kombinatorički sustav u koji treba proniknuti.” (Kalogjera, 1992: 63)

- *Zajednički europski referentni okvir za jezike* (2005), Školska knjiga, Zagreb.
- Widdowson, H. (1988), *Aspects of culture and language learning*, u: *Interkulturelle Kommunikation und Fremdsprachlernen/Culture and language learning/Communication interculturelle et apprentissage des langues*, Angle 7, Aupelf/British Council/Goethe-Institut, Paris, 13-22.

LITERATURA ZA C1 (HRVATSKI KAO DRUGI I STRANI JEZIK)

UDŽBENICI

- Drilo, S.: *Lehrbuch für Fortgeschrittene*, Heidelberg, 1996.
- Korom, M.: *Kroatisch für die Mittelstufe*, München, 1998.
- Kostrenčić, V. i ostali: *Učimo hrvatski 4*, Zagreb, 2002.
- Nemeth-Jajić, J: *Sati s jezikom hrvatskim*, Poznan, 1997.

ČITANKE

- Cesarec, M. – Čilaš M.: *Učimo hrvatski – čitanka*, Zagreb, 2003.

GRAMATIKE

- Raguž, D.: *Praktična hrvatska gramatika*, Zagreb, 1997.
- Silić, J. – Pranjković, I.: *Gramatika hrvatskoga jezika*, Zagreb, 2005.

RJEČNICI

- Anić, V: *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb, 2005.
- *Hrvatski enciklopedijski rječnik*, Zagreb, 2002.
- Menac, A. – Fink – Arsovski, Ž. – Venturin, R.: *Hrvatski frazeološki rječnik*, Zagreb, 2003.
- Sabljak, T.: *Rječnik hrvatskog žargona*, Zagreb – Ljubljana, 2001.
- Šonje, J.: *Rječnik hrvatskog jezika*, Zagreb, 2000.
- Anić, V. – Goldstein, I.: *Rječnik stranih riječi*, Zagreb, 2000.

PRIRUČNICI

- *Zajednički europski referentni okvir za jezike*, Zagreb, 2005.

LEKSIKONI

- Budak, N.: *Croatica*, Zagreb, 2007.
- Pandžić, V. – Sabljak, V.: *Hrvatska darovnica*, Zagreb, 1999.
- Rapacka, J.: *Leksikon hrvatskih tradicija*, Zagreb, 2002.
- Samardžija, M. – Selak, A.: *Leksikon hrvatskoga jezika i književnosti*, Zagreb, 2001.

THE USE OF C1 IN THE TEACHING OF CROATIAN AS A SECOND AND FOREIGN LANGUAGE

SUMMARY

This article describes the framework for the teaching of Croatian as a second and foreign language with respect to the C1 according to the Common European Framework (CEF). C1 is an advanced level of linguistic competence intended for the experienced speaker. This framework aims to serve as evidence of a high level of fluency in the Croatian language.

Key words: C1, CEF Croatian as a second and foreign language.